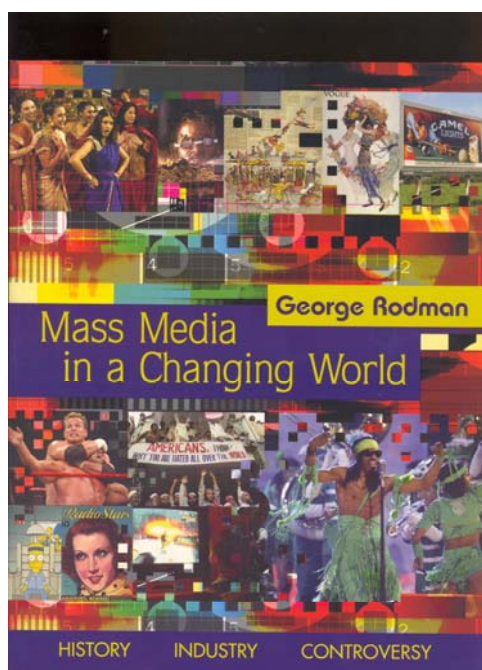

MASS MEDIA IN A CHANGING WORLD: HISTORY, INDUSTRY, CONTROVERSY

George Rodman, McGraw-Hill, New York, 2006.

Knjiga *Masovni mediji u svijetu projena: povijest, industrija, prijepori* osmišljena je kao visokoškolski udžbenik, ali zasigurno predstavlja i polazišnu točku u procesu upoznavanja sa sastavnicama povijesnog razvoja i značenja medija u suvremenom svijetu. Namijenjena je prvobitno studentima, ali i svima koji žele analitički istražiti ulogu medija u mijenama današnjice. Ova knjiga osnovni je alat za takvu analizu i kritički pristup proučavanju višestrukih stajališta utjecaja medija na oblikovanje i promjenu suvremenog društva.

Autor knjige George Rodman cijenjeni je stručnjak Fakulteta Brooklyn, Sveučilišta u New Yorku, s

dugogodišnjim znanstvenim interesom za problematiku medija, uz koju je, čak i obiteljskim podrijetlom, tijekom svoje karijere bio ponajviše vezan. Autor je niza knjiga i znanstvenih radova iz područja medijske kulture i odgoja, u području kojih predstavlja referentnu svjetsku znanstvenu ličnost.

Knjiga je objavljena u izdanju kuće McGraw-Hill, New York, 2006. godine. Napisana je na engleskome jeziku. Sadrži 593 stranice. Sadržajno je podijeljena u 5 glavnih dijelova te na pojedinačno razrađena poglavlja unutar svakog dijela knjige. Autor je uporabio 578 znanstvenih i stručnih izvora koji su kroz tekst navedeni vrlo pregledno. Rad sadrži niz grafikona, tablica i fotografija. Uz knjigu je priložen i multimedijalni CD koji obogaćuje i produbljuje iskustvo čitanja.

Općenita ocjena knjige jest da predstavlja kapitalno djelo sustavne i longitudinalne analize razvoja, značajki i prijepora vezanih uz svijet medija i njegov utjecaj na život čovječanstva u prošlosti i s trajnim osvrtom na ulogu medija u današnjem društvu obilježenom galopirajućim promjenama. Kritičkim pristupom složenom svijetu medijskih utjecaja i karakteristika, autor u svakom poglavlju knjige vrlo jasno pruža uvid u povijesni razvoj i zna-

čaj pojedinog medija, neprestano naglašavajući nužnost promišljanja skrivenih smjerenja i interesa koji često leže u pozadini medijski predstavljenih sadržaja.

Knjiga ima visoku znanstvenu i stručnu vrijednost te je stoga prvobitno pisana za studente i istraživače društvene teorije i prakse, ali svojim znanstveno-popularnim stilom i multimedijским popratnim sadržajima te dizajnerskim rješenjima ističe i, mladima vrlo privlačan, diskurs intrige, kojim na prepoznatljiv način pristupa tematici vodeći čitatelja prema otkrivanju novih spoznaja. Stoga knjiga može biti zanimljiva i široj publici.

Ovo djelo analizira društveno-političku ulogu medija u ostvarivanju interesa šire zajednice, dajući uvid u smjerove povijesnog razvoja medijskih sastavnica, određujući čimbenike koji su na taj razvoj utjecali te otvarajući prostor javnoj raspravi o opravdanosti načina uporabe medija u okolnostima globaliziranog svijeta. Prateći povijesni kontinuitet gotovo enciklopedijskim opsegom, autor ipak uspijeva u svojoj nakani i vodi čitatelje dalje od pukog navođenja povijesnih i društvenih događaja koji su utjecali na medije kakve danas poznajemo.

Izniman značaj ovog djela leži u metodičnosti i jasnoći izvedbe jer u svakom dijelu i poglavlju slijedi prepoznatljiv obrazac: povijesni pregled, značajke pojedinog medija i zaključna rasprava o prijedporima vođenim uz određenu vrstu medija. Knjiga je pisana maštovito, razumljivo i pregledno, o čemu uostalom

svjedoči i pozamašan multimedijalni materijal s nizom tekstova, rasprava, kvizova i video isječaka vezanih uz tematiku pojedinog poglavlja, a uvijek sa svrhom poticanja čitatelja na daljnje istraživanje sadržaja. Valja istaknuti i bogat rječnik pojmova, pitanja za kritičku refleksiju i sažimanje svakog poglavlja, kao i analitički pristup društvenim utjecajima medija s povijesnog, filozofijskog, moralno-etičkog pa čak i psihofizičkog gledišta na čovjeka.

Rodman svoje djelo temelji na 5 osnovnih dijelova: *Pregled, Industrija tiska, Elektronička industrija, Informacije i industrija uvjeravanja, Medijski prijedpori*. Svaki dio raščlanjen je na poglavlja čiji izgled uvijek slijedi istu matricu, od povijesnog razvoja do suvremenih značajki pojedinog medija.

U prvom dijelu knjige, nazvanom *Pregled*, autor čitatelja uvodi u svijet medijske pismenosti, obrazlažući pritom važnost upoznavanja s osnovnim načelima uporabe, ali i izloženosti medijima u uvjetima suvremenog globalnog društva. Ovo poglavlje objašnjava razloge proučavanja medija te iznosi osnovne termine i koncepte kojima se autor bavi. Svakako je potrebno istaknuti kako Rodman medije prvobitno proučava sa stajališta amerikanizacije svjetskog medijskog prostora. Tome prilaže tezu o medijskoj industrijalizaciji svijeta, potpomogutoj interesima multinacionalnih tvrtki u čijoj pozadini, naravno, uvijek stoji financijska dobit, a koju su slijepo slijedile i sve ostale industrijske velesile. Takav obrazac

djelovanja Rodman naziva "kulturalnim imperijalizmom", objašnjavajući ga zamjenom tradicionalne kulture svojstvene pojedinoj zemlji, onom američkom. Razloge takvom djelovanju autor ponajprije vidi u konceptu slobodnih tržišta, koja konglomeratima tvrtki u sinergiji omogućavaju povoljniji globalni tržišni položaj, a što za rezultat ima brisanje granica te kulturnih i društvenih obilježja pod utjecajem krupnog kapitala, čiji su glavni glasnik postali upravo mediji.

U svakome od navedenih poglavlja autor se bavi pričom iza kulisa, drugom stranom medalje i pritom ne donosi zaključke za čitatelja, već jednostavno otvara prostor kritičkoj refleksiji u odnosu na sadržaj. Rasprava o štetnosti utjecaja medija na društvo čini se posebno zanimljivom, posebno za mlade koji nekritički pristupaju medijskim "istinama". Autor ističe kako su tiskani mediji, koji su u prošlosti bili najzastupljeniji, imali veliku ulogu u oblikovanju javnog mijenja i svjetonazora društva, ponajviše u promicanju stereotipnih oblika ponašanja prema ženama i manjinama. Još jedanput Rodman postavlja tezu kako je industrija promijenila svoja stajališta *in favorem* navedenih društvenih skupina tek onda kada je uvidjela kako na tome može dobro zaraditi. Općenito, nije se teško složiti s autorom kako medije pokreću i financiraju krupni kapital i interesi velikih oglašivača, o čemu uostalom svjedoči i vlasnička struktura danas najvećeg, medijskog prostora, onog američkog, koji posjeduje samo 5

tvrtki. Ono što autor ne dotiče, jest pojava tzv. individualiziranih medija, poput internetskog servisa YouTube, koji je pokrenuo pravu revoluciju upravo svojom prilagođenošću potrebama i interesima konzumenta, koji iz mnoštva ponuđenih odabire, ali i stvara nove sadržaje. Naravno, tamna strana takvih revolucionarnih promjena jest nemogućnost kontrole i filtriranja, koja za sobom povlači negativne osobine izloženosti neprijerenim materijalima, odnosno vječne dihotomije sloboda-kontrola. Rodman veću pažnju posvećuje temi skrivenih namjera te povezanosti kapitala i medija, secirajući do detalja odnos novac-mediji-potrošač, kojime u duhu teorije tehnologijskog determinizma objašnjava kako se interes industrije odražava na krajnjeg potrošača, poglavito djecu i mlade. Naime, teorija determinizma tvrdi kako svaka nova tehnologija mijenja život društva, ponekad i neočekivanim intenzitetom i smjerom, što potvrđuje toliko citiran, danas gotovo pedagoški *terminus technicus* pionira teorije medija, Marshall McLuhan, koji je još davne 1964. g. prerekao pojavu "globalnog sela". O tome svjedoče brojna opisana istraživanja, pozivajući se pritom na niz teorijskih utemeljenja, koja čitatelja uvode u svijet medijske etike i morala, kojima se bave završna poglavlja svakog dijela knjige, ali i posljednji dio nazvan *Medijski prijepori*. Oduševljava dubina analize kojom autor pristupa problemu. Naime, čitatelj će proučavajući fascinantnu povezanost medija i društvenih fluida, spoznati

ulogu i važnost medijske kulture kako iz sociološke i kulturalne, tako i iz odrednica psihologijske i filozofijske provenijencije. Rodman tvrdi kako medijska djelatnost ponajprije mora biti određena etikom postupanja. Autor razlikuje dva temeljna filozofijska pravca koja su komplementarna s njegovom prethodno opisanom teorijom determinizma - onaj apsolutističke etike Kantova kategoričkog imperativa te Rawlsova načela uravnilovke s obzirom na socio-ekonomski status; sve do situacijske etike Aristotelovske "zlatne sredine", Makijavelijeva "cilja koji opravdava sredstvo", te Millova utilitaristička načela "najvećeg dobra za boljitak zajednice". Pojašnjeno, mediji bi u dobroj tradiciji normativne znanosti o odgoju uvijek trebali djelovati prema vrhovnim načelima, pritom uvažavajući značajke pojedine situacije u kojoj valja slijediti zaštitu interesa pojedinca i zajednice. Nemoguće je ne povući usporedbu s današnjim, kako globalnim, tako i lokalnim, nacionalnim podnebljem te zaključiti da svaka struka, napose osjetljiva poput medijske djelatnosti, češće treba zaviriti u vlastite teorijske postulate pridržavajući se normativnih načela, koja je danas posebno teško slijediti. Mediji sve teže privlače konzumente sadržajem, stoga to moraju činiti ispraznim naslovima, najavama koje obilježava "ekskluzivnost" i "šokantnost" događaja, koliko god on doista beznačajan bio. Takvo, kapitalom vođeno djelovanje, kojemu potpomaže i brz način suvremenog života u kojemu se "nema vremena za išta kako bi se

imalo vremena za ništa", odnosno besposličarenje i prepuštanje intelektualno nepoticajnim temama u kojima se pojedinca i društvo pasivizira na razinu mentaliteta "zabavljačkog" društva. Takvo društvo pretpostavlja zabavu radu, besposlicu produktivnoj dokolici koja posjeduje elemente individualnosti i kreativnosti. Stoga se pitamo, koja je uloga medija, odnosno koliki je njihov utjecaj u poticanju društvenih struktura na rad, trud, ideju, postignuće?

Zaključno, valja izreći toliko prešućivanu istinu - djelatnost bez načela i nije djelatnost. Kao da upravo to pokušava poručiti George Rodman, stručnjak koji kapitalnim djelom sociologije medija pokušava upozoriti na suvremene trendove i kretanja medijskih (ne)sloboda, koje u svojim raljama čvrsto drži kapital nekolicine svjetskih moćnika vođenih vlastitim interesima i zaradom. Ova knjiga proučava ukupnost značajki masovnih medija nudeći pritom sustavnu socio-filozofijsku analizu uloge medija u današnjim društvima. Vrlo jasno i jezgrovito daje uvid u cjelovitu genezu nastanka i razvoja svih medijskih sastavnica te oštrom kritikom ostavlja prostor daljnjoj raspravi ne nudeći jednoznačne odgovore. Konačno, u duhu vremena u kojem je nastala, ovo djelo pospješeno je i brojnim multimedijalnim dodatcima i sadržajima koji svakom čitatelju omogućavaju individualnu razinu spoznaje i produbljanje iskustava složenog svijeta medija.

Goran Livazović, asistent
Filozofski fakultet, Osijek